

.....  
підселялися до родичів, знайомих та зовсім чужих людей. Тривале проживання в таких антисанітарних умовах негативно позначилося на здоров'ї людей, особливо дітей. Навіть на початку 1946 р. в селах України нараховувалося 61836 сімей, які проживали в землянках та 117674 сім'ї, котрі проживали на чужій площі<sup>69</sup>.

Тяжкі наслідки для села мало руйнування в період окупації системи охорони здоров'я сільського населення. Майже повна ліквідація сільських медичних закладів, зменшення кількості медичних працівників у сільській місцевості (з кожних 100 лікарів, які працювали до війни на селі, продовжували виконувати свої обов'язки в роки окупації лише 29),<sup>71</sup> обмеженість доступу до уцілілих в райцентрах та містах поодиноких лікарень та інших медико-санітарних установ через заборону окупантами вільного пересування населення, запровадження плати за медичне обслуговування фактично позбавили селян медичної допомоги. Під час окупації було повністю ліквідовано і сільську мережу пологоводопоміжних закладів, через що сільські породіллі народжували дітей вдома, а допомогу їм, у кращому випадку, надавали бабки-повитухи. В результаті серед сільського населення великим був рівень захворюваності та смертності. Особливо поширились інфекційні хвороби, зокрема тиф, дизентерія, туберкульоз, венеричні хвороби. У 1944 р. у селах було зареєстровано 158 тис. випадків захворювань на тиф, дизентерію<sup>72</sup>.

Негативно позначилося на усіх сторонах життя сільського населення та підірвало й без того надто слабку соціально-побутову інфраструктуру села майже повне руйнування за роки окупації мережі торгівельного та побутового обслуговування, культурно-освітніх установ. Проте нацистська окупація заподіяла українському селу й таких збитків, які не можна виразити в цифрах. Йдеться про фізичні та морально-психологічні наслідки окупації для мільйонів сільських жителів. Для багатьох з них це були роки безповоротно втраченої молодості й творчої діяльності, тривалих, часом дуже тяжких захворювань й інвалідності, сирітства й овдовіння, роки тяжкої підневільної праці, голоду й нестерпних страждань, душевних травм і потрясінь від баченого й пережитого, від втрат дітей, рідних та односельчан, наслідки яких наклали відбиток на все їх подальше життя. Наслідки нацистської окупації українське село відчувало не одне десятиліття. Знадобилося багато років напруженої праці, щоб ліквідувати збитки та загоїти фізичні й душевні рани, нанесені нею.

### *ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА*

1. Украинская РСР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941-1945 гг. - В 3 т. - Т.3. - К., 1975. - С.158; 2. Там само. - С.157-158; 3. Тут і далі дані подані в цінах 1941 р.; 4. Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза: 1941 -1945 гг. - В 3 т. - К., 1975; История Украинской ССР.- В 10 т. - т. 8. - К., 1984; Безсмертя. Книга Пам'яті України 1941-1945. К., 2000; Лаута С.П. Колгоспне селянство Радянської України у роки Великої Вітчизняної війни. - К., 1965; Немятый В.Н. В борьбе за срыв грабительских планов фашистской Германии. - К., 1982; Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. - Париж - Нью-Йорк - Львів, 1993; Потильчак О. Трудова експлуатація українського селянства у роки нацистської окупації (1941-1944 рр.) //Український селянин: Зб. наук. праць. - 2002. - №5; Нестеренко В.А. Аграрні перетворення окупаційних властей у військовій зоні України 1941-1943 рр. // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей.- Вип.8. - Ч.1. - К., 2004; Перехрест О. Г. Форми економічного пограбування України за нацистської окупації (1941-1945рр.)// Україна Соборна: Зб. наук. статей. - Вип 1. - К., 2004 та ін.; 5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО України). - Ф.166.- Оп.2.- Спр.5. - Арк.6; 6. Центральний Державний архів вищих органів влади України (далі - ЦДАВО України). - Ф.КМФ-8. - Оп.1. - Спр.297. - Арк. 165; 7. Потильчак О. Вказ. праця. - С.142; 8. Лаута С.П. Вказ. праця. - С.129; 9. Нестеренко В.А. Вказ. праця. - С.281; 10. Немятый В.Н. Вказ. праця. - С.126; 11. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.22. - Спр.123. - Арк.54; 12. ЦДАВО України. - Ф.4620. - Оп.3. - Спр.240. - Арк.10-14; 13. Політична історія України ХХ століття:у 6-ти тт. - К., 2003. - Т.4. Україна у Другій світовій війні (1939-1945). - С.355; 14. Немятый В.Н. Вказ. праця.-С.129; 15. Непокоренная земля Киевская. Из истории всенародной борьбы в тылу врага 1941-1945.-К., 1985.-С. 113-114; 16. Житомирщина у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. Збірник документів та матеріалів. -К., 1965.-С. 100; 17. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп. 30. - Спр. 32. - Арк. 114; 18. Потильчак О.В. Вказ. праця //Український селянин. - 2001. - № 2. - С. 127; 19. Російський державний архів економіки (далі - РДАЕ). - Ф.7733. - Оп.29. - Спр.907, - Арк. 124-125; ЦДАВО України. - Ф.4620. - Оп.3. - Спр.244. - Арк.1; Спр.250. - Арк.77; ЦДАГО

України, - Ф.1. - Оп.22. - Спр. 16. - Арк.28; 20. Лаута С.П.- Вказ. праця. - С. 165-166; 21. Там само. - С.167; 22. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.30. - Спр.32. - Арк. 137; 23. РДАЕ. - Ф.7733. - Оп.29. - Спр.907. - Арк.124; 24. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.22. - Спр. 16. - Арк.29; 25. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні. Збірник документів та матеріалів. - К., - 1963. - С.126; 26. Там само; 27. Потильчак О.В. Вказ. праця //Український селянин. - 2001. - №2. - С. 126; Косик В. Вказ. праця. - С.294; 29. Німецькі окупанти на Полтавщині (1941-1943 рр.). Збірник документів. - Полтава, 1947. - С.42; 31. Немятий В.Н. Вказ. праця - С.129-130; 31. Лаута С.П. Вказ. праця. - С. 167; 32. Державний архів Хмельницької області (далі - ДАХМО). - Ф.420. - Оп.1. - Спр.72. - Арк.3; 33. ЦДАГО України. - Ф.166. - Оп.2. - Спр.5. - Арк.92; Спр.11. - Арк. 88 зв; 34. Вінниччина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. Збірник документів і матеріалів. - Одеса, 1971. - С.49; 35. Лаута С.П. Вказ. праця. - С.162; 36. Там само. - С.167; 37. Там само. - С.168; Німецькі окупанти на Полтавщині (1941-1943 рр.). Збірник документів - С.40; 38. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні. - С.183; 39. Там само; 40. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. Документы и материалы в трёх томах. - К., 1985. - Т.3. - С.264-266; 43. Там само. - С.234; 41. Київський процес. - С.109-110; 42. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. - Т.3. - С.234; 43. Там само. - С.266; 44. Черниговщина в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.). Документы и материалы. - С. 106; 45. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. - Т.3. - С.230; Радянська Ровенщина 1939-1959 Документи і матеріали. - Львів, 1962. - С.168-169; 46. Советская Украина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945. - Т.3. - С. 266; 47. Лаута С.П. Вказ. праця. - С.168; 48. Там само; 49. ЦДАВО України. - Ф. 3206. - Оп.2. - Спр.7. - Арк.5-7; 50. Там само - Арк.8; 51. Там само. - Ф.4620. - Оп.3. - Спр.244. - Арк.1; Спр.250. - Арк.77; Ф.3206. - Оп.2. - Спр.133. - Арк.84; 52. Ветров І. Економічна експансія третього рейху в Україні 1941-1944. - К. - С.64; 53. Виразовано за даними, що наведені в: Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. - Т. 3. - С. 155; Безсмертя. Книга пам'яті України 1941-1945. С.571; 54. Історія України / В.Ф. Верстюк, О.В. Горань, О.І. Гуржій та ін; під ред. В.А. Смолія. - К., 1997. - С.230; 55. Косик В. Вказ. праця. - С.167; 56. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. - Т. 3. - С. 149; 57. Історія України / В.Ф. Верстюк... - С.230; 58 ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп. 30.- Спр. 62.- Арк. 64, 80; 59. Історія міст і сіл Української РСР. Харківська область. - К., 1967. - С.51; 60. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп. 30.- Спр. 62.- Арк.82; 61. Історія міст і сіл Української РСР. Вінницька область. - К., 1973. - С.56; 62. ЦДАГО України. - Ф.57. - Оп. 4.- Спр. 235.- Арк.1; 63. Історія міст і сіл Української РСР. Волинська область. - К., 1970. - С.36; 64. Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область. - К., 1971. - С.37; 65. Днепропетровская область в годы Великой Отечественной войны Советского Союза (1941-1945 гг.). Сборник документов и материалов. - Днепропетровск, 1962. - С. 208-209; 66. Донецкая область в годы Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.). Сборник документов и материалов. - Донецк, 1980. - С. 255; ДАХМО. - Ф.Р-863. - Оп. 2.- Спр. 39.- Арк. 105; 68. Черниговщина в период Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.). Сборник документов и материалов. - К., 1978. - С. 105-106; 69. Українська РСР у Великій Вітчизняній війні Радянського Союзу 1941-1945 рр. - Т. 3. - С. 156; 70. Марзеев А.Н. Записки санитарного врача. - К.,1965. - 151; 71. Коган С.С. Основные итоги здравоохранения в УССР за 1944 г. // Советское здравоохранение. - 1947. - № 10-11. - С. 40. 72. Рибак І.В. Соціально-побутова інфраструктура українського села (1921-1991 рр.) - Кам'янець-Подільський, 2000. - С. 103.

**І.В. Мазило**

## **ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ УКРАЇНИ У 1943-45 РР.: ПРОБЛЕМИ ВІДБУДОВИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ**

Доктор історичних наук, професор О.Е. Лисенко на Міжнародній науковій конференції в грудні 2004 року зазначив що з 1991 по 2004 рр. в Україні підготовлено і опубліковано більше 150 ґрунтовних робіт, серед яких-кандидатські і докторські дисертації з проблем історії Другої світової Великої Вітчизняної воєн. Автори цих видань домагаються пошуку істини й сприяють встановленню правди про війну. Серед них - комплексне дослідження М.В. Ковалю з історії України, де зроблена спроба окреслити в загальних рисах окремі напрямки роботи транспорту в період відбудови, як от: "Особлива увага приділяється створенню умов для першочергових господарських заходів, зокрема в машинобудівній промисловості, на електростанціях і транспортних магістралях"<sup>1</sup>. Тому подальше комплексне дослідження проблеми функціонування транспорту, зокрема залізничного, залишається одним з важливих завдань у справі відтворення об'єктивної історії завершального періоду війни. Автор в даній публікації робить спробу підсумувати дане питання саме з таких позицій.

Однією з проблем відбудови транспорту було те, що цей процес розпочинався на фоні

зруйнованого народного господарства республіки, зокрема було знищено 16,1 тисячі промислових підприємств, на яких до війни було зайняло 2,6 млн. працюючих, 882 шахти Донецького вугільного басейну, сотні підприємств інших галузей.<sup>2</sup>

Значними були руйнування на залізничному транспорті. Гітлер конкретизував завдання своїм підлеглим по його руйнуванню, вказуючи: "Необхідно добитися, щоб при відступі із районів України не залишилося жодної рейки".<sup>3</sup> За роки війни фашисти вивели з ладу 10 магістральних залізниць, 5,6 тисяч залізничних мостів, 1,8 тис. за іншими даними, 1916 вокзалів й станцій. При відході групи армій "Південь" в районі Донбасу було зруйновано 6 тис. кілометрів шляхів, 1500 мостів, 27 локомотивних депо, 400 вокзалів й станційних приміщень, більше 25 тис. кв.метрів житлової площі. Загальна сума збитків в Донбасі становила 70 відсотків вартості основних фондів.<sup>5</sup> В межах Північно-Донецької і Південно-Донецької магістралей окупанти зруйнували 8 тис. головних й станційних шляхів, 1500 мостів, 27 паровозних депо, 38 вагонних приміщень, більше 250 тис.кв. метрів житлової площі.<sup>6</sup> На Південній залізниці із 904 мостів загального довжиною 19617 кілометрів було зруйновано 193 довжиною 4176 кілометрів.<sup>7</sup>

Значними були руйнування залізничного господарства в деяких інших промислових областях України. В межах Ворошилоградської області було знищено 675 кілометрів шляхів, 70 вокзалів, 227 мостових переходів протяжністю 2143 метрів, 8 паровозних депо. Загальна сума збитків склала 33782660 крб.<sup>8</sup> Залізничному господарству Запорізької області були нанесені матеріальні збитки в розмірі 132 млн.крб.<sup>9</sup> В таких до війни промислових і транспортних містах республіки як Дніпропетровськ і Дніпродзержинськ повністю був знищений увесь комплекс залізничних споруд.<sup>10</sup> Ворогом були зруйновані усі паровозні і вагонні депо Південно-Західної магістралі. Збитки становили 1,6 млрд.крб.<sup>11</sup>

Великими були руйнування на дорогах і областях Півдня України. На території Миколаївської області були повністю зруйновані залізничні шляхи, вокзали, споруди.<sup>12</sup> На Одеській залізниці було зруйновано 1088 мостів, 176 вокзалів, 34 локомотивних депо, інші господарські споруди. Збитки склали більше 1 млрд. карбованців.<sup>13</sup>

На руйнуванні транспорту до певної міри позначилися евакуаційні процеси 1941-42 рр., коли залізничники намагалися вивезти в тил не лише рухомий склад, але й верхнє залізничне полотно. Те, що залізничники не встигли евакуювати, спеціальні формування НКШС доводили в непридатного стану. Також на технічному стані доріг позначилася диверсійна діяльність підпільників і партизан у фашистському тилу у 1941- 44 рр. В передвоєнний період довжина залізниць в Україні становила 20102 км. Окупаційній фашистській адміністрації вдалося відновити 15740 км. шляхів.<sup>14</sup> Аналіз подій 1942-43 рр. дозволяє зробити висновок, що партизанські формування на окупованій ворогом території розгорнули інтенсивні бойові дії на залізничних комунікаціях ворога. Так, партизани з'єднання С.А.Ковпака в кінці листопада – на початку грудня 1942 р. провели операцію під умовною назвою "Сарненський хрест"<sup>15</sup> В районі Волині діяли партизани О.Ф.Федорова. Їх основний удар мав бути скерований на Ковельський залізничний вузол. З 7 червня 1943 р. й квітень 1944 р. партизанами з'єднання було підірвано на дільницях Ковельського вузла 611 ешелонів й пущено під укіс 8 бронепоездів. В цілому динаміку партизанської боротьби на комунікаціях ворога в другій половині 1943 р. подано в таблиці;<sup>16</sup>

| Види диверсій              | Липень | Червень | Вересень | Жовтень | Листопад | Грудень | За 6 місяців |
|----------------------------|--------|---------|----------|---------|----------|---------|--------------|
| Проведено аварій           | 359    | 664     | 520      | 690     | 570      | 400     | 3203         |
| Зірвано залізничних мостів | 32     | 54      | 78       | 54      | 41       | 25      | 234          |
| Знищено ліній зв'язку      | 168    | 122     | 149      | 175     | 54       | 63      | 681          |

Ще однією проблемою відбудови транспорту було те, що цей процес розпочинається на фоні значних людських втрат. Адже в Україні загинув кожний п'ятий її мешканець, а 2,5 млн. осіб було вивезено до Німеччини. На величину втрат вплинув фактор продовжуваності воєнних дій. Протягом 40 місяців з 22 червня 1941 р. по жовтень 1944 р., Україна була найважливішим театром воєнних дій.

Ще однією проблемою відбудови транспорту було те, що цей процес проходив не тільки на фоні значних руйнувань народного господарства й транспортної галузі, а й в період, коли на території республіки відбувались майже дворічні бойові дії, які досягли свого апогею весною-літом-восени 1943 й 1944 рр. О.П. Довженко писав, що навкруги України відбувалася більше половини усієї світової війни. На Україні було проведено більше половини усіх стратегічних операцій. Восени 1943 р. відбулося форсування Дніпра, однієї з найбільших водних артерій Європи. Протягом грудня 1942 р.- жовтня 1943 р. було проведено 20 бойових операцій і компаній, в тому числі таких вирішальних для усього радянсько-німецького фронту, як Корсунь-Шевченківська, Житомирсько-Бердичівська, Рівненсько-Луцька, Львівсько-Сandomирська, Карпатсько-Ужгородська й інші. У визвольних боях на українській землі брали участь війська 6 найбільших фронтів /28 загальновійськових, 6 танкових, 7 повітряних армій/, Чорноморський флот, три військові флотилії, що склало біля половини живої сили і бойової техніки діючої армії.<sup>18</sup>

Масштаби цих дій вимагали перебазування великої кількості вантажів. За свідченнями колишнього наркома шляхів сполучення І.В.Ковальова, ... у складі 1-го, 2-го, 3-го і 4-го Українських фронтів перебувало до п'яти-шести і більше армій. Перебазування кожної потребувало від 60 до 200 ешелонів.<sup>19</sup> В період літньої компанії 1944р. вага лише одного бойового комплексу армій, які були задіяні на напрямку головного удару 1-го Українського фронту, складала 5-6 тис. тонн, однієї заправки паливом-500 тонн, добової продовольчої норми-700-800 тонн.<sup>20</sup>

Ще одна проблема була викликана тим, що відбудова починалася за мінімального фінансового забезпечення. Так, у 1942-43рр. капітальні вкладення з державного бюджету СРСР на відродження районів, звільнених від фашистського іґа, становили 7,3 млрд. крб., у 1944 р.-14,2 млрд.крб., у 1945 р.- 18 млрд.крб. Усього радянською державою на відродження звільнених районів у 1942-45 рр. було виділено 39,5 млрд.крб.<sup>21</sup> Держава змогла виділити на відродження народно-господарського комплексу у 1943-45 рр. 7 % коштів від суми збитків, завданих Україні війною і окупацією.<sup>22</sup> Для організації робіт по відновленню господарства залізничного транспорту УРСР на 1945р. був затверджений план капіталовкладень на суму 1062 млн.крб.<sup>23</sup> НКШС для відновлення Вінницької магістралі виділив 29 млн.крб.<sup>24</sup> У 1944р. на відродження Південно-Західної дороги було виділено 129,9 млн.крб.<sup>25</sup> Також велика надія покладалася на внутрішні резерви, зокрема трудові мобілізації місцевого населення.<sup>26</sup> На відбудову транспортних артерій Вінницької і Кам'янець-Подільської областей у травні 1944р. було мобілізовано 6000 робітників, згодом ще 16906 громадян Вінниччини.<sup>27</sup> З ініціативи місцевих партійних органів у травні-липні 1944 р. для відбудови залізничних шляхів було проведено 8 масових недільників, в яких взяли участь 60 тис. мешканців подільського регіону. Так, 9 липня 1944 р. 19861 залізничників взяли участь в проведенні недільника.<sup>28</sup>

Крім того, на думку проф. М.В. Ковалю, було ще одне джерело відтворення основних засобів, коли транспорт мав, хоч і не значне, повернення засобів виробництва, майна з тилкових районів колишнього Радянського Союзу, яке було вивезене туди в 1941-42 рр. У Донбас та Кривбас в 1943-45рр. надійшла певна кількість матеріалів, інструментарію, продовольства з інших промислових регіонів.<sup>29</sup>

Крім зазначеного вище, ситуація в зруйнованому господарстві України ускладнювалася ще й тим, що не вистачало людей, особливо спеціалістів.<sup>30</sup> На звільнених від фашистських окупантів території України залишилося лише 17% від їх довоєнної чисельності.<sup>31</sup> Тому, на період відбудови потреба в кваліфікованих кадрах значно

збільшилася. Ця тенденція зберігалася і в післявоєнні роки. Це було викликано як великими об'ємами відбудови, так й значним збільшенням об'ємів перевезень військових й цивільних вантажів. Часткова забезпеченість кадрами здійснювалася за рахунок перерозподілу між східними і західними регіонами країни. Повернулися такі керівники транспорту як С.В. Кутафін, Н.Т.Закорко, які до війни працювали - перший начальником Південної магістралі, другий-Сталінської. П.Ф. Кривоніс повернувся до керівництва Північно-Донецькою магістраллю. Приїздили на нове місце роботи працівники інших професій. На вересень 1943р. на Південну магістраль було повернуто 337 залізничників<sup>32</sup> В березні місяці 1944р. на Вінницьку магістраль було ревакуйовано 1275 осіб, у вересні - 1466 працівників.<sup>33</sup> Приток кваліфікованих кадрів якісно вплинув на склад працівників галузі.

В даній розвідці перераховані основні, проте далеко не усі проблеми відбудови залізничного транспорту України. Його відродження відбулося в основному за рахунок самопожертви самих залізничників, мешканців сіл і міст України. Тому досвід, накопичений робітниками транспортної галузі у 1943-45 рр. і перші повоєнні роки по мобілізації сил і засобів, до певної міри, в наш напівкризовий час не втрачає цінність.

### ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

- 1.Коваль М.В. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах / 1939-45 рр./ -К., 1999.-Т.І2.-С.321; 2. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./- К.,1999.-Т.І3.-С.27; 3.Ковалев І.В. Транспорт в Великой Отечественной войне /1941-45гг./-М.,1981.-С.262; 4.Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./ -К.,1999.-Т.І3.-С.27; Федоров В.Г. Украина в Великой Отечественной войне 1941-45гг.// 50-летие Великой Победы над фашизмом. - Смоленск, 1995.-С.53; 5.Железнодорожники в Великой Отечественной войне.- М., 1985.-С.260; 6. ДАХО.-Ф. 156.-Оп.15.-Спр.40.-Арк.1; 7.Данилюк М., Панчук М. На службі фронту і тилу.-К.,1968.-С.37; 8. Луганщина в годы Великой Отечественной войны 1941-45гг.: Сб. документов и материалов.- Донецк, 1969.- С.116; 9.Запорожская область в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: Сб.документов.- Запорожье, 1959.- С.347; 10. Железнодорожники в Великой Отечественной войне.- М., 1985.- С.266;11.Там само.-С.282; 12. Николаевщина в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: Док. и материалы.- Одесса, 1964.- С.221; 13. Железнодорожники в Великой Отечественной войне.- М., 1985.- С.285-286; 14.Пономаренко П.К. Всенародная борьба в тылу немецко-фашистских захватчиков.- М., 1986.-С.173; 15. Боротьба трудящихся західних областей УРСР проти фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу.- К.,1984.-С.119; 16.Трагедії Карпатського рейду Ковпака-55 років // День.-1998.-5 серпня; 17. Федоров В.Г. Украина в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./- К., 1999.-Т.І3.- С.47; 18. Там само; 19. Ковалев І.В. Транспорт в Великой Отечественной войне /1941-45гг./- М.,1981.-С.261; 20. Минеев А. Организация железнодорожного базирования войск // Тыл и снабжение Красной Армии.-1945.- №5-6.- С.10; 21. Сорокина О.Л. Всенародный вклад в возрождение общеобразовательной школы на освобожденной территории РСФСР в годы Великой Отечественной войны// 50-летие великой Победы над фашизмом.- Смоленск, 1995.-С.261; 22.Коваль М.В. Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./ -К.,1999.-Т.І2.- С. 296; 23.ЦДАГО України.- Ф.1.-Оп.31.-Спр.15.-Арк.31; 24. ЦДАВО.-Ф 136.-Оп. 23.-Спр.2.-Арк.2; 25. ЦДАВО України.- Ф.2357.-Оп.І.-Спр.109.-Арк.25; 26. Коваль М.В. Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./- К., 1999.-Т.І2.- С.296; 27. Мазило І. Роль Вінницької обласної партійної організації у відбудові на Вінниччині залізничного транспорту// Тези доповідей V-ї Вінницької обл. іст.-краєзн.-конф.- Вінниця,1987.-С.26; 28. Мазило І. Патріотичний рух залізничників Вінниччини /1944-45 рр./ //Тези доп. III-ї Вінницької обл. іст.-краєзн.-конф.-Вінниця, 1985.-С.22; 29. Коваль М.В.Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./-К.,1999.-Т.І2.-С.297; 30. Коваль М.В.Україна в умовах системної кризи /1946-1980-ті рр./- К.,1999.-Т.І3.-Т.1.-С.298; 31. Картавний С.М. Вклад народов Советского Союза в освобождение Ураины от немецко-фашистских оккупантов и восстановление народного хазайства // Героическое и трагическое лихолетье.-М.,2000.-С.180; 32. ДАХО.-Ф.156.-Оп.15.-Спр.33.-Арк.87-88; 33. ЦДАГО України.- Ф.1.-Оп. 31.-Спр.81.-Арк.32,50.

**С.І. Гальченко**

### **ОРГАНІЗАЦІЯ ПОСТАЧАННЯ ПРОМИСЛОВИМИ ТОВАРАМИ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 1943-1944 РР.**

Умови воєнного часу вкрай несприятливо впливали на вирішення проблем, пов'язаних з забезпеченням населення продуктами харчування, предметами першої